

Projekt Prevence - poradenství - inkluze na ZŠ Tábořská v Praze

PhDr. Kamila Balharová - ZŠ Tábořská, Praha

Anotace:

Příspěvek se věnuje problematice vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (specifické poruchy učení - SPU a lehkou mentální retardací - LMP) na druhém stupni základní školy. Řeší v rámci projektu OPPA vytvoření Školního vzdělávacího programu - přílohy pro žáky s LMP tak, aby bylo možné skloubit vzdělávání žáků obou programů.

Klíčová slova:

specifické poruchy učení, lehká mentální retardace, školní vzdělávací program, žáci 2. stupně základní školy

Annotation:

The paper is dedicated to the education of pupils with special educational needs (specific learning disabilities - SPU and mild mental retardation - LMP) in secondary schools. The project addresses the creation of School Education Program (School Curriculum) - supplements for pupils with LMP so that it is possible to combine the education of students of both programs.

Key words:

specific learning disabilities, mild mental retardation, school curriculum, pupils 2nd grade elementary school

Inkluze v oblasti školství znamená začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžné třídy. Rámcově vzdělávací program základního vzdělávání v části D definuje, kdo jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a jmenuje podmínky, které je potřeba zabezpečit pro jejich úspěšné vzdělávání.¹ Ve statistické ročence školství ČR - výkonové ukazatele² najdeme množství žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V roce 2014/15 jich bylo 75 848 z toho více než polovinu tvoří žáci s vývojovými poruchami učení - 35 471, žáků s lehkým mentálním postižením je v tomto roce individuálně integrováno do běžných základních škol 1 415.

---

1 NUV. RVP ZV. NUV, 2013. Dostupné online: <http://www.nuv.cz/file/213/>

2 MŠMT - odbor analyticko-syntetický. Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele 2014/2015. Dostupné online: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

ZŠ Táborská se snaží inkluzivně vzdělávat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří se vyskytují nejen v místní komunitě školy, ale pokud to podmínky školy dovolují tak i v širší komunitě. V našich podmínkách se jedná o žáky s vývojovými poruchami učení³ (s dyslexií, dysgrafií, dysortografií často v kombinaci s poruchou pozornosti), druhou kategorií tvoří žáci s lehkým mentálním postižením (podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí se jedná o jedince s IQ 50 - 69)⁴. Každá kategorie pak potřebuje jiné přizpůsobení podmínek ve vzdělávání.

Cor Meijer⁵, ředitel Evropské agentury pro rozvoj speciálního vzdělávání, zdůrazňuje v procesu inkluze důležitost role učitelů, neboť nakonec je to podle jeho slov vždy učitel, který musí zvládnout rozmanitost žáků ve třídě. Ti uvádějí principy inkluzivního vzdělávání do praxe. Na odbornících pak je, aby učitelům pomohli vytvářet podmínky, vytvořili kurikulum a vzdělávali učitele k tomu, aby byli připraveni na diverzitu v inkluzivních třídách.

Poradenský tým ZŠ Táborská proto hledal možnosti, jak zajistit podporu pro učitele v situaci, kdy přicházeli na 2. stupeň první žáci s lehkým mentálním postižením a oni se vzděláváním těchto žáků neměli zkušenosti, a jak na 2. stupni podpořit žáky se specifickými poruchami učení. Tak začal vznikat projekt PrePIn.

Projekt PrePIn probíhá na ZŠ Táborská od dubna 2014 a jeho ukončení bude v červnu 2016. **Cílem** projektu je:

- **Vytvořit podmínky úspěšného vzdělávání** žáků s lehkým mentálním postižením (LMP) a specifickými poruchami učení (SPU) na 2.stupni běžné ZŠ.
- Vytvořit **přílohu Školního vzdělávacího programu (ŠVP)** ZŠ Táborská pro žáky s LMP pro 2.stupeň
- Umožnit jejich vzdělávání nejen v praktických činnostech nákupem potřebných pomůcek a vybavením učebny, ale i zpracováním metodiky podpory výuky žáků s LMP na 2.stupni v jednotlivých vzdělávacích oborech.
- Zaměřit se na **profesní orientaci** těchto žáků, aby se seznámili s co největším množstvím různých oborů činnosti a zvolili si ten, ve kterém budou spokojeni i v dalším životě.

Logo projektu (viz obr. 1) s plným názvem Prevence a podpora ve výchovně vzdělávacím procesu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jako součást inkluzivního vzdělávání a rozvoj profesního a kariérového poradenství na ZŠ Táborská se

---

3 ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Portál. Praha 2003. ISBN 80-7178-800-7.

4 ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Portál. Praha 2000. ISBN 80-7178-506-7

5 Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání. DONNELLYOVÁ, V. (Ed.) *Vzdělávání učitelů k inkluzi v Evropě - Výzvy a příležitosti*, Odense, Dánsko 2011. ISBN 978-87-7110-185-0.

skládá ze tří částí a má vyjadřovat propojení všech cílů projektu. Vlevo je zkratka projektu i jeho zkrácený název, který v sobě zahrnuje oblasti realizace cílů. Logo základní školy Táborská uprostřed naznačuje, kde se projekt uskutečňuje i to, že bez dotací poskytnutých z projektu OPPA realizovaného Magistrátem hl. m. Prahy by nebylo možné zakoupit ani potřebné pomůcky ani nabídnout podpůrné aktivity.

Obr.1 Logo projektu PrePIn.

PrePIn
PREVENCE
PORADENSTVÍ
INKLUZE

Realizační tým projektu se skládá z manažera, odborného koordinátora, psychologa, speciálního pedagoga a učitelů - realizátorů podpůrných aktivit. **Klíčovými aktivitami** projektu je pět:

1. Přípravná fáze projektu, zajištění materiálního vybavení.
2. Inovace ŠVP, IVP včetně tvorby metodik.
3. Vzdělávání realizačního týmu a pedagogických pracovníků školy.
4. Realizace inovativních podpůrných aktivit pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami dle vytvořených metodik.
5. Závěrečná evaluace projektu.

Realizovat projekt s tímto cílem je zajímavé, protože je možné poskytnout pomoc učitelům konkrétně možnost **vzdělávání učitelů** v problematice žáků s lehkým mentálním postižením, pochopením jejich potřeb, srovnáním svých zkušeností se zkušenostmi odborníků v dané oblasti. Také je potřeba zajistit **vybavení školy pomůckami**, které ke vzdělávání žáků na 2.stupni potřebujeme a nemáme. Běžná základní škola a její ŠVP není zaměřen tolik na praktické činnosti, a proto chybí vybavení, které je běžné na základních školách praktických.

Pro žáky se specifickými poruchami učení projekt znamená možnost nabídnout pomoc s rozvojem jejich osobnosti. Posílit jejich přednosti tak, aby dokázali svou poruchu co nejlépe kompenzovat. Není mnoho programů, které by se mohly realizovat na 2.stupni. Bylo třeba je vyhledat a umožnit těm, kteří se o tuto problematiku zajímají, aby se daných

kurzů zúčastnili. I pro ně je nutné zajistit kompenzační pomůcky jako jsou například notebooky, diktafon nebo speciální knihy zaměřené na rozvoj čtenářské gramotnosti u starších žáků, které zároveň podporují rozvoj kognitivních schopností jedince.

Příspěvek do sborníku je nutné odevzdat již v půlce ledna, tak tedy aspoň to, co jsme dosud stihli:

- Nakoupit pomůcky a učebnice.
- Zahájit podpůrné aktivity pro žáky s LMP i SPU.
- Vzdělávání pedagogů a odborných pracovníků zapojených do projektu.
- Text ŠVP ZV Škola porozumění - příloha pro žáky s lehkým mentálním postižením včetně rozpracování výstupů z jednotlivých předmětů (6. a 7.ročník)
- Tématické plány pro žáky s LMP pro 7. ročník

Podpůrné aktivity pro žáky s SPU a LMP

Díky projektu naše škola nabídla programy Feuersteinova instrumentálního obohacení pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Všechny nabídnuté kurzy Feuersteinova instrumentálního obohacení se ihned zaplnily. Ve dvou skupinách pracují žáci s poruchami učení, v jedné žáci s lehkým mentálním postižením.

Program "Já na to mám" je určen pro žáky se specifickými poruchami učení v 9. ročníku a probíhá v rámci individuálních konzultací. Doučování a pomoc s vypracováváním domácích úkolů po vyučování pod dohledem a případně s vysvětlením a pomocí pedagoga, zařazení na hodiny cvičení z anglického jazyka, využívání podpůrných technologií a rozvíjení čtenářské gramotnosti i nabídkou knih, které jim jsou přizpůsobeny, to vše můžeme v rámci projektu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami nabídnout.

Vzdělávání pedagogů a odborných pracovníků zapojených do projektu

Do ledna 2015 proběhly tyto vzdělávací akce realizované pro celý pedagogický sbor.

- Romské dítě ve škole
- Vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením na základní škole
- Právo ve škole - dílna

Některých seminářů se zúčastnili odborníci, všichni jsou zapojení v projektu - psycholog, speciální pedagog, metodik prevence, výchovná poradkyně. Jedná se o programy:

- Já na to mám! Program rozvoje učebních strategií pro studenty s dyslexií
- Metoda instrumentálního obohacení Reuvena Feuersteina

- Použití transakční analýzy ve třídě – zahraniční lektor Giles Barrow
- Zkušenost zprostředkovaného učení – zahraniční lektor prof. Luis Falik
- IT ve službách speciálních vzdělávacích potřeb
- Žáci z bilingvního a cizojazyčného prostředí a dyslexie – zahraniční lektorka T. Mortimore

Vzdělávání žáků s LMP podle ŠVP – přílohy pro žáky s LMP s dodržением minimální časové dotace jednotlivým předmětům

Školní vzdělávací program - příloha pro žáky s lehkým mentálním postižením je rozpracovaný a vychází z Rámcově vzdělávací program základního vzdělávání - přílohy upravující vzdělávání žáků s LMP⁶. V **přípravné fázi** bylo nutné skloubit učební plán ŠVP a ŠVP přílohu pro žáky s LMP. Dodržet minimální časovou dotaci jednotlivým vzdělávacím oborům nebylo vůbec jednoduché, neboť oba rámcově vzdělávací programy (pro běžnou populaci a pro žáky s LMP) se v dotacích jednotlivým vzdělávacím oborům výrazně liší. **Nejdůležitější bylo dodržet celkovou dotaci hodin** týdně v jednotlivých ročnících a celkový počet odučených hodin za 2. stupeň.

Vycházeli jsme z předmětů, ve kterých se dotace shoduje, a doplňovali a ubírali na obou stranách. Dodrželi jsme maximální povolenou dotaci hodin v jednotlivých ročnících, z toho všeho pak vycházely požadavky na vytvoření úvazků jednotlivým učitelům, se kterými bylo třeba konkrétní zapojení do projektu projednat.

Sestavení rozvrhu v programu Bakalář také nebylo jednoduché. Bylo nutné nastavovat jednotlivé skupiny. Žáci s LMP (v 7. ročníku jsou 3) jsou jedna výuková skupina označená s-speciální, ostatní žáci jsou druhá skupina bez speciálního označení.

Obr. 2 Ukázka části rozvrhu

		VII.B (František Prokop, Dějepis)								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
		8 ¹⁵ - 9 ⁰⁰	9 ¹⁰ - 9 ⁵⁵	10 ¹⁵ - 11 ⁰⁰	11 ¹⁰ - 11 ⁵⁵	12 ²⁵ - 12 ⁵⁰	13 ⁰⁰ - 13 ⁴⁵	13 ⁵⁰ - 14 ³⁵	14 ⁴⁰ - 15 ²⁵	15 ³⁰ - 16 ¹⁵
P o u t		Vv	Vv	7Bs Sp Ajab Aj Aib Aj	7B M 7Bs M	Čj	Hv			
		7B M	7B Př	Čj	7B D 7Bs F		CA7 CAj 7Bs M Ni1 Ni2 Ni	7B Z 7Bs Př	L 7Sp1 Sp L 7Sp2 Sp	L 7Sp1 Sp L 7Sp2 Sp

6 NUV. Příloha RVP ZV upravující vzdělávání žáků s LMP. NUV, 2013. Dostupné online: <http://www.nuv.cz/file/138>

Ne vždy bylo možné, vzhledem k rozdílné časové dotaci jednotlivým předmětům, aby obě skupiny měly stejný předmět (viz obr. 2). Zajímavé je pro nás zjištění, že není možné vytvořit v rámci Bakalářů dvě skupiny, které v rámci jedné hodiny vyučuje stejný vyučující. Tento podnět jsme tvůrcům programu zadali k řešení, neboť nám komplikuje zapisování dvou různých výstupů v rámci jednoho vzdělávacího oboru. Pokud se jedná o jinou skupinu vyučovanou jiným vyučujícím, není to problém. Podobně nejde nastavit, že se dvě skupiny se dvěma různými vyučujícími vyučují v jedné místnosti.

Pokud vyučuje jeden vyučující dvě skupiny, vyřešili jsme problém tak, že výstup z předmětu pro žáky s LMP se píše do poznámky. Druhý problém je možné provizorně vyřešit tak, že zadáte, že se předmět vyučuje mimo učebnu.

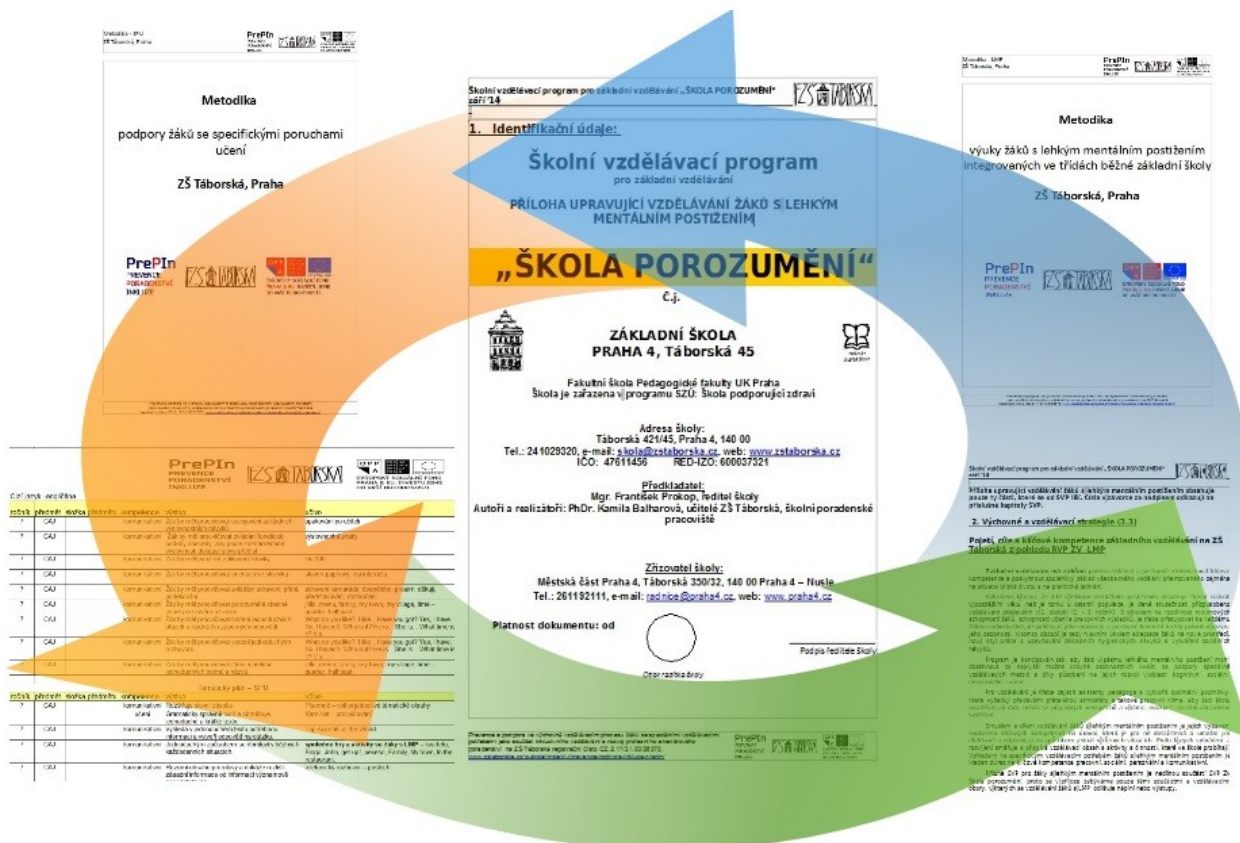
V současnosti již podle rozvrhu učíme. Učitelé oborových předmětů tedy již nejen teoreticky vědí, jaké mohou očekávat individuální zvláštnosti těchto dětí, ale v praxi se s tím setkávají v hodinách. Například dvě hodiny českého jazyka (konkrétně slohovou a literární výchovu) mají žáci s LMP společně s ostatními žáky. Jazyk a jazyková výuka se natolik liší, že tuto část předmětu mají samostatně. Mapujeme, za jakých podmínek je toto uspořádání možné.

Velkým pomocníkem při výuce se jeví notebooky, které žáci v některých hodinách používají pravidelně, v jiných si na jejich využití učitelé teprve zvykají. Při výuce českého jazyka a matematiky využíváme internetové stránky KamiNet⁷ (www.kaminet.cz). Matematika ještě není na KamiNetu veřejně přístupná, zapojili jsme se do testování nového prostředí a jeho využitelnosti pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ať už se jedná o žáky s SPU nebo LMP.

Obr. 3 - Školní vzdělávací program, příloha pro žáky s LMP, propojení s metodikami pro žáky s SPU a LMP.

---

7 BALHAROVÁ, K. PROKŠ, Z. *KamiNet*. Dostupné online: www.kaminet.cz

Odborní pracovníci projektu v rámci přípravné části vypracovali metodiky, obsahující postup a aktivity, které v rámci projektu budou k dispozici. Pro budoucí uživatele jsme zde popsali i postup vzniku ŠVP od učebního plánu, daného přílohou RVP ZV pro žáky s LMP, přes propojení se školním vzdělávacím programem pro běžné žáky až k sestavení rozvrhů a jejich skloubení. V současnosti vypracováváme druhou část metodik, ve kterých již popisujeme zkušenosti z konkrétních vyučovacích hodin. Po skončení projektu budeme mít (viz obr. 3) již kompletní ŠVP i s přílohou s LMP a tematické plány i pro 2. stupeň, a zároveň metodiky pro učitele, kteří se budou podílet na inkluzivním vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jejich součástí je i postup, jak vytvořit individuální plán včetně všech potřebných příloh.

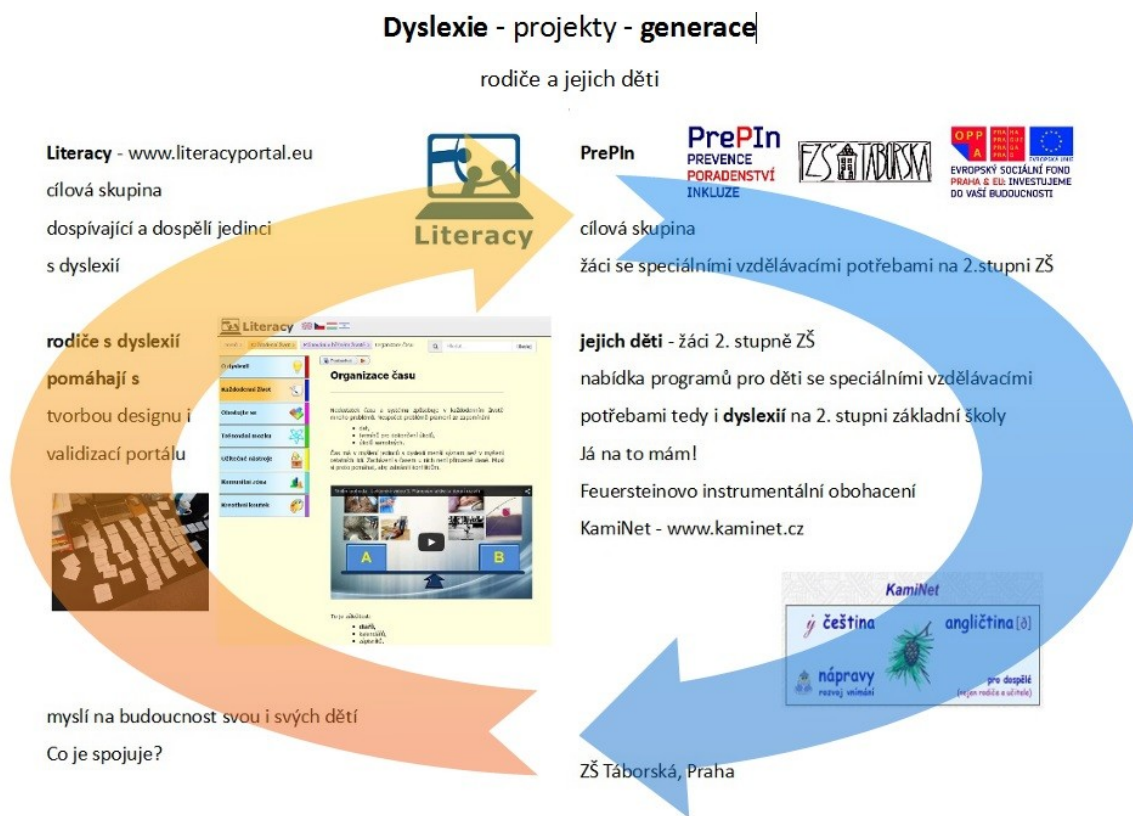
Závěr

V období zaměřeném na inkluzivní vzdělávání na základních školách je velmi důležitá podpora nejen v zákoně a vyhláškách, ale i materiální. Ta se k nám na základní školu dostala v tomto projektu prostřednictvím OPPA - operačního programu Praha Adaptabilita. V rámci mezinárodního projektu Literacy⁸, do kterého se zapojili rodiče našich

8 VOJTOVÁ, V. BALHAROVÁ, K. Literacy jako mezioborová intervence pro podporu inkluze. In VOJTOVÁ, V. ČERVENKA, K. Intervence pro inkluzi. Masarykova univerzita Brno, 2013. str. 173 - 186. ISBN 978-80-210-6645-8.

žáků, kteří mají dyslexii stejně jako jejich děti, jsme pak získali přehled o potřebách dospívajících a dospělých jedinců s dyslexií. V budoucnu tedy můžeme propojovat výsledky obou projektů (viz obr. 4).

Obr. 4 Dyslexie v projektech a generacích

Prevence a podpora ve výchovně vzdělávacím procesu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jako součást inkluzivního vzdělávání a rozvoj profesního a kariérového poradenství na ZŠ Táborská registrační číslo: CZ.2.17/3.1.00/36373, www.zstaborska.cz/o-skole/projekty/prevence-podpora-inkluze-prepin/

Literatura:

BALHAROVÁ, K. PROKŠ, Z. *KamiNet*. Dostupné online: www.kaminet.cz

Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání. DONNELLYOVÁ, V. (Ed.) *Vzdělávání učitelů k inkluzi v Evropě - Výzvy a příležitosti*, Odense, Dánsko 2011. ISBN 978-87-7110-185-0.

MŠMT - odbor analyticko-syntetický. *Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele 2014/2015*. Dostupné online: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

NUV. RVP ZV. NUV, 2013. Dostupné online: <http://www.nuv.cz/file/213/>

NUV. *Příloha RVP ZV upravující vzdělávání žáků s LMP*. NUV, 2013. Dostupné online: <http://www.nuv.cz/file/138>.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Portál. Praha 2000. ISBN 80-7178-506-7.

VOJTOVÁ, V. BALHAROVÁ, K. *Literacy jako mezioborová intervence pro podporu inkluze*. In VOJTOVÁ, V.

ČERVENKA, K. Intervence pro inkluzi. Masarykova univerzita Brno, 2013. str. 173 - 186. ISBN 978-80-210-6645-8.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Portál. Praha 2003. ISBN 80-7178-800-7.